

UFØRETRYGD

OVERSIKT

Uføretrygd er en permanent ytelse du får når du ikke kan jobbe fordi du er varig syk, skadet eller har et lyte. Det er en rekke vilkår som må være oppfylt og noen av vilkårene forutsetter konkrete vurderinger i hvert enkelt tilfelle. Kontakt Jussbuss for konkret hjelp i din sak. Vi gjør oppmerksom på at vi ikke hjelper med å skrive søknader og at vi i perioder med høyt sakstrykk må prioritere de klientene som har lavest inntekt og få andre muligheter til å få hjelp.

HVA SIER LOVEN - VILKÅR

Uføretrygd er regulert i folketrygdloven kapittel 12. Uthevet lovtekst i dette dokumentet er gjort av Jussbuss. Vilkårene for uføretrygd kan i grove trekk deles opp i fem hovedvilkår:

1. Tilknytning til folketrygden

«§ 12-2. Forutgående medlemskap

Det er et vilkår for rett til uføretrygd at vedkommende har vært **medlem i folketrygden i de siste tre årene fram til uføretidspunktet**, se § 12-8. Ved vurderingen av om vilkåret er oppfylt, ses det bort fra perioder med tjeneste i internasjonale organisasjoner eller organer som staten Norge er medlem av, yter økonomisk bidrag til eller har ansvar for å bidra til bemanningen av.

(...)

Vilkåret om tre års forutgående medlemskap i første ledd gjelder ikke for en person som har vært medlem i trygden i minst ett år umiddelbart før han eller hun setter fram krav om uføretrygd, dersom

- a) vedkommende ble **ufør før fylte 26 år** og da var medlem i trygden, eller
- b) vedkommende etter fylte 16 år har vært **medlem i trygden med unntak av maksimum fem år.**»

«§ 12-3. Fortsatt medlemskap

Det er et vilkår for rett til uføretrygd at vedkommende **fortsatt er medlem i folketrygden**.

Den som ikke er medlem i folketrygden, får likevel uføretrygd dersom vedkommende har **minst 20 års trygdetid** etter § 12-12 andre ledd (botid). Til den som har mindre enn 20 års botid, ytes det uføretrygd på grunnlag av beregningsgrunnlaget etter § 12-11, men slik at år før uføretidspunktet da vedkommende ikke har hatt pensjonsgivende inntekt over grunnbeløpet, ikke regnes som trygdetid ved beregningen av ytelsen.»

2. Alder

«§ 12-4. Alder

Det er et vilkår for rett til uføretrygd at personen er **mellom 18 og 67 år**.

Dersom krav om uføretrygd settes fram etter at personen har fylt **62 år**, er det et vilkår for rett til uføretrygd at vedkommende hadde en pensjonsgivende inntekt på minst folketrygdens grunnbeløp i året før uføretidspunktet (se § 12-8) eller minst tre ganger folketrygdens grunnbeløp i løpet av de tre siste årene før dette tidspunktet. Dette gjelder likevel ikke dersom uføretrygden er gitt med virkning fra et tidspunkt før personen fylte 62 år.»

3. Nedsatt inntektsevne

«§ 12-7. Nedsatt inntektsevne

Det er et vilkår for rett til uføretrygd at evnen til å utføre inntektsgivende arbeid (inntektsevnen) er **varig nedsatt med minst halvparten**.

For personer som mottar **arbeidsavklaringspenger** når krav om uføretrygd settes fram, er det tilstrekkelig at inntektsevnen er varig nedsatt med **40 prosent**.

Ved vurderingen av hvor mye inntektsevnen er nedsatt, legges det vekt på **alder, evner, utdanning, yrkesbakgrunn og arbeidsmuligheter** på hjemstedet eller andre steder der det er rimelig at vedkommende tar arbeid. Inntektsmulighetene i ethvert arbeid som vedkommende nå kan utføre (inntekt etter uførhet) sammenlignes med inntektsmulighetene som vedkommende hadde før uføretidspunktet (inntekt før uførhet). Dersom sykdommen, skaden eller lytet har redusert inntektsevnen gradvis over flere år, kan det tas utgangspunkt i inntektsevnen før sykdommen, skaden eller lytet oppsto.»

4. Sykdom/årsakssammenheng

«§ 12-6. Sykdom, skade eller lyte – krav til årsakssammenheng

Det er et vilkår for rett til uføretrygd at vedkommende har **varig sykdom, skade eller lyte**.

Når det skal avgjøres om det foreligger sykdom, legges det til grunn et sykdomsbegrep som er vitenskapelig basert og alminnelig anerkjent i medisinsk praksis. Sosiale eller økonomiske problemer gir ikke rett til uføretrygd.

Den medisinske lidelsen må ha medført en varig funksjonsnedsettelse av en slik art og grad at den utgjør **hovedårsaken til nedsettelsen av inntektsevnen**.»

5. Aktivitetstiltak

«§ 12-5. Hensiktsmessig behandling og arbeidsrettede tiltak

Det er et vilkår for rett til uføretrygd at vedkommende har gjennomgått **hensiktsmessig behandling** for å bedre inntektsevnen. Med mindre åpenbare grunner tilsier at arbeidsrettede tiltak ikke er hensiktsmessige, kan uføretrygd bare gis dersom vedkommende har gjennomført eller har forsøkt å gjennomføre individuelle og **hensiktsmessige arbeidsrettede tiltak** uten at inntektsevnen er bedret.

Når det skal avgjøres om et behandlingstiltak eller et arbeidsrettet tiltak er hensiktsmessig, legges det vekt på **alder, evner, utdanning, yrkesbakgrunn og arbeidsmuligheter**. Det skal også legges vekt på om vedkommende kan **få arbeid dersom han eller hun pendler eller flytter**.»

HVA BETYR DET SOM STÅR I LOVEN – NÆRMERE OM VILKÅRENE FOR UFØRETRYGD

1.1 Du må ha vært bosatt i Norge de siste tre årene før du ble ufør

Etter folketrygdloven § 12-2 første ledd første punktum må du ha vært i medlem i folketrygden de siste tre årene før du ble ufør. Du er medlem av folketrygden dersom du er bosatt i Norge. Dette innebærer at du som hovedregel må ha vært bosatt i Norge de siste tre årene før du fremmer krav om uføretrygd, men her gjelder det en rekke unntak.

Dersom du etter at du fylte 16 år har vært medlem i folketrygden med unntak av maksimum fem år, eller du ble ufør før du fylte 26 år og da var medlem i folketrygden, reduseres kravet om forutgående medlemskap til minst ett år umiddelbart før kravet settes frem, se folketrygdloven § 12-2 tredje ledd. Dette innebærer at dersom du for eksempel har jobbet i utlandet noen år, og deretter blitt syk etter å ha kommet tilbake til Norge, vil vilkåret om tilknytning være oppfylt dersom du har vært bosatt i Norge i minst ett år etter at du kom hjem fra utlandet, og du tidligere har vært medlem i folketrygden i lang tid.

I tillegg finnes det også enkelte unntak fra kravet om forutgående medlemskap for EØS-borgere og flyktninger.

1.2 Du må være bosatt i Norge

Etter folketrygdloven § 12-3 første ledd er det et vilkår for rett til uføretrygd at du fortsatt er medlem i folketrygden. Dette betyr at du i utgangspunktet må være bosatt i Norge. Det kan imidlertid gjelde unntak for opphold innenfor EØS-området etter EØS-avtalen og i enkelte andre særtilfeller. Midlertidig fravær fra Norge, for eksempel i forbindelse med ferie, er ikke til hinder for at du kan få uføretrygd. Med midlertidig fravær menes fravær som ikke er ment å vare mer enn 12 måneder, såfremt du ikke skal oppholde deg eller har oppholdt deg utlandet i mer enn seks måneder per år i to eller flere påfølgende år, se folketrygdloven § 2-1 fjerde ledd.

2. Du må være mellom 18 og 67 år

Etter folketrygdloven § 12-4 første ledd gis det uføretrygd til personer mellom 18 og 67 år. For personer over 62 år gjelder det særlige regler, se folketrygdloven § 12-4 andre ledd.

3. Dine muligheter til å kunne jobbe i ethvert arbeid må være varig nedsatt med minst 50 prosent.

Det er et vilkår etter folketrygdloven § 12-7 første ledd at inntektsevnen din er varig nedsatt med minst halvparten – 50 prosent. Dersom du mottar arbeidsavklaringspenger når du søker om uføretrygd, er det tilstrekkelig at inntektsevnen din er varig nedsatt med 40 prosent. I praksis er det lagt til grunn at tilstanden må vare i minst 7 år for å kunne anses som varig. Inntektsevnen din fastsettes etter en samlet vurdering hvor det blant annet skal tas hensyn til din helse, alder og øvrige kvalifikasjoner.

Utgangspunktet er at du må være ute av stand til å jobbe i ethvert arbeid. Dette innebærer at dersom du kan jobbe i en annen stilling eller bransje, eller dersom du kan gå over til å jobbe deltid, vil dette kunne medføre at du ikke oppfyller vilkåret om nedsatt inntektsevne. At den nye jobben er dårligere betalt eller er mindre prestisje er uten betydning i denne sammenheng. Ved vurderingen av om inntektsevnen din er nedsatt skal det tas utgangspunkt i differansen mellom dine muligheter for inntekt nå og slik de var før du ble ufør.

4.1 Du må være varig syk, skadet eller ha et lyte

Etter folketrygdloven § 12-6 første ledd er det et vilkår for uføretrygd at du har en varig sykdom, skade eller lyte. I praksis er det lagt til grunn at tilstanden må vare i minst 7 år for å kunne anses som varig. Et lyte er en medfødt legemsfeil – en funksjonshemming. Hva som utgjør sykdom, skade eller lyte i henhold til folketrygdloven er ikke utelukkende en medisinsk vurdering og en legeerklæring er i seg selv ikke avgjørende for om du oppfyller vilkåret. Ikke alle diagnoser anses som «sykdom» i folketrygdlovens forstand og NAVs rådgivende leger har også anledning til å kontrollere om riktig diagnose er stilt. Uttalelser fra lege vil imidlertid være tungtveiende argumenter, og som regel helt nødvendig, for at du skal anses som syk. I legeerklæringen bør du få legen din til å beskrive hvordan dine helseproblemer påvirker din funksjonsevne, og ikke bare symptomene. Dette er viktig for at NAV skal foreta en riktig vurdering av i hvilken grad du kan jobbe.

4.2 Du må ha reduserte muligheter til å kunne jobbe på grunn av sykdommen, skaden eller lytet

Folketrygdloven § 12-6 tredje ledd oppstiller et vilkår om årsakssammenheng mellom den nedsatte inntektsevnen og sykdommen, skaden eller lytet. Dette innebærer at det må være sykdommen, skaden eller lytet som gjør at du ikke lenger kan jobbe. Dersom grunnen til at du ikke kan jobbe, er sosiale eller økonomiske problemer vil du ikke ha krav på uføretrygd. Dette innebærer at arbeidskonflikter, samlivs- eller gjeldsproblemer i seg selv ikke er nok. En person kan likevel ha flere problemer på samme tid, slik at hver sak må vurderes konkret. Dersom du både er syk, men også har ikke-medisinske problemer vil ikke dette nødvendigvis utelukke at du kan få uføretrygd. Det avgjørende vil være om sykdommen, skaden eller lytet er hovedårsaken til at du ikke kan jobbe.

5. Du må gjennomføre hensiktsmessig behandling eller arbeidsrettede tiltak

Etter folketrygdloven § 12-5 er det et vilkår for rett til uføretrygd at du har forsøkt å gjennomføre hensiktsmessig behandling eller arbeidsrettede tiltak. Hvorvidt et tiltak er hensiktsmessig eller ikke, vurderes konkret av NAV ut fra en samlet vurdering av din helse, alder og kvalifikasjoner. Det skal mye til for at et tiltak ikke er hensiktsmessig.

HVA SIER LOVEN – UFØRETRYGDENS STØRRELSE, REDUSERT UFØRETRYGD OG VARIGHET

1. Størrelse

«§ 12-13. Uføretrygdens størrelse

Uføretrygd ytes med **66 prosent av grunnlaget** etter § 12-11.

Minste årlige ytelse er **2,28 ganger grunnbeløpet** (ordinær sats) for personer som lever sammen med en **ektefelle** (se § 1-5) eller med en **samboer** i et samboerforhold som har vart i minst 12 av de siste 18 månedene. Minste årlige ytelse er likevel 2,33 ganger grunnbeløpet dersom vedkommende mottar en uføretrygd som er en omregnet uførepensjon. For andre utgjør minste årlige ytelse **2,48 ganger grunnbeløpet** (høy sats).

For et medlem som har blitt **ufør før fylte 26 år** på grunn av en **alvorlig** og varig sykdom, skade eller lyte som er **klart dokumentert**, er minsteytelsene som nevnt i andre ledd henholdsvis **2,66** og **2,91 ganger grunnbeløpet**. Dette gjelder selv om et medlem har vært mer enn 50 prosent yrkesaktiv etter fylte 26 år, dersom det er klart dokumentert at vilkårene i første punktum var oppfylt før 26 år og kravet settes fram før fylte 36 år. Bestemmelsen i første punktum gjelder også når uføretrygd gis på nytt etter at ytelsen er falt bort på grunn av prøving mot inntekt etter § 12-14. Minsteytelsen etter leddet her ytes tidligst fra og med den måneden medlemmet fyller 20 år.»

«§ 12-11. Grunnlaget for beregning av uføretrygd

Uføretrygd beregnes på grunnlag av pensjonsgivende inntekt, se § 3-15, i de fem siste kalenderårene før uføretidspunktet, se § 12-8. Gjennomsnittlig inntekt i de tre beste inntektsårene legges til grunn.

(...)

Pensjonsgivende inntekt over **seks ganger gjennomsnittlig grunnbeløp** i et kalenderår regnes ikke med i grunnlaget for uføretrygd.»

2. Redusert uføretrygd

«§ 12-10. Fastsetting og endring av uføregrad

Det skal fastsettes en uføregrad ved å sammenligne inntektsevne før og etter uførhet, se § 12-7. Dersom personen har **tappt hele inntektsevnen**, skal uføregraden settes til **100 prosent**. Dersom personen **har tappt en del av inntektsevnen**, skal uføregraden svare til den delen av inntektsevnen som er tapt. Uførheden graderes i trinn på fem prosentpoeng. Det skal alltid vurderes om uføregraden skal settes lavere enn 100 prosent.»

«§ 12-13. Uføretrygdens størrelse

(...)

Dersom uføregraden etter § 12-10 er lavere enn 100 prosent, fastsettes uføretrygden til en forholdsmessig andel av beløpet etter første til fjerde ledd.»

«§ 12-14. Reduksjon av uføretrygd på grunn av inntekt

Når uføregraden fastsettes etter § 12-10, skal det fastsettes en **inntektsgrense**, som skal svare til inntekt etter uførhet (se § 12-9 tredje ledd) tillagt 40 prosent av grunnbeløpet per kalenderår. Dersom uføretrygden er en omregnet uførepensjon, skal det for kalenderår til og med år 2018 fastsettes en inntektsgrense, som skal svare til inntekt etter uførhet (se § 12-9 tredje ledd) tillagt 60 000 kroner.

Dersom mottakeren av uføretrygd har **inntekt som overstiger inntektsgrensen**, skal uføretrygden reduseres. Reduksjonen skal svare til den overskytende inntekten multiplisert med en brøk der vedkommendes uføretrygd

ved 100 prosent uføregrad er teller og inntekt før uførhet (se § 12-9 første og andre ledd) er nevner. Som inntekt regnes pensjonsgivende inntekt eller inntekt av samme art fra utlandet.

*Det utbetales ikke uføretrygd når den pensjonsgivende inntekten utgjør mer enn **80 prosent** av inntekt før uførhet.»*

HVA BETYR DET SOM STÅR I LOVEN – NÆRMERE OM UFØRETRYGDENS STØRRELSE OG VARIGHET

1. Uføretrygden skal utgjøre 66 % av inntektsgrunnlaget ditt

Uføretrygden beregnes ut fra den tidligere lønna di. Utgangspunktet er at du skal få utbetalt 66 % av det du ville fått utbetalt i lønn. Dersom du har ektefelle eller samboer har du minimum krav på 2,28 ganger folketrygdens grunnbeløp (G). Ettersom grunnbeløpet per 01.05.2019 utgjør 99.858 kr, innebærer dette at du minimum har krav på omlag 228.000 kr i året. Er du enslig har du krav på minst 2,48G – omlag 248.000 kr. Du kan finne oppdaterte tall for folketrygdens grunnbeløp på både NAV og Skatteetaten sine nettsider.

Dersom du oppfylte vilkårene for uføretrygd før du fylte 26 år kan du ha krav på ung ufør-tillegg. Vilkårene for dette er strenge. Det er ikke tilstrekkelig at du før du fylte 26 år fikk en sykdom, skade eller lyte som forhindret deg fra å jobbe. Det kreves i tillegg at denne tilstanden er alvorlig, noe som tilsier en høy terskel. Videre stilles det også strengere krav til bevis. Det betyr at du må kunne dokumentere at du før du fylte 26 år, hadde en alvorlig sykdom, skade eller lyte. Dersom du oppfylder vilkårene for ung ufør-tillegg vil du ha krav på omlag 248.000 kr dersom du har ektefelle eller samboer, og om lag 291.000 kr dersom du er enslig.

Grunnlaget for uføretrygd begrenses til seks ganger grunnbeløpet, se folketrygdloven § 12-11 femte ledd. Dette betyr at du ikke vil få utbetalt mer enn 66 % av 6G i uføretrygd selv om lønna din var høyere enn dette – om lag 400.000 kr.

2. Du kan også få uføretrygd dersom du kan jobbe mindre enn tidligere

Etter folketrygdloven § 12-13 femte ledd kan du få uføretrygd dersom du er delvis arbeidsufør. Dette vil for eksempel være tilfellet dersom du på grunn av sykdom, skade eller lyte bare kan jobbe halvparten så mye som du kunne tidligere. Ved beregningen tar NAV utgangspunkt i forholdet mellom dine inntektsmuligheter før og etter uførheten. Uføregraden vil da tilsvare den delen av inntektene som er tapt. Dersom du har mistet halvparten av inntektsevnen din, vil uføregraden din være 50 %.

Videre er det åpnet for at du kan tjene noe penger samtidig som du mottar uføretrygd. Etter folketrygdloven § 12-14 første ledd første punktum skal NAV fastsette en inntektsgrense. Dersom du tjener mer enn inntektsgrensa, vil uføretrygden reduseres i forhold til den overskytende inntekten. Inntektsgrensa er i utgangspunktet på 0,4G – om lag 40.000 kr. Det finnes imidlertid en rekke særregler, og det er også egne regler for hvordan NAV skal beregne reduksjonen. Dersom du tjener mer enn 80 % av det du gjorde før du ble ufør, vil du ikke lenger ha krav på uføretrygd. Dette innebærer at dersom du tidligere hadde en inntekt på 500.000 kr og nå tjener mer enn 400.000 kr ved siden av uføretrygden, vil du ikke få utbetalt uføretrygd. Ta kontakt med NAV dersom dette bare gjelder for en begrenset periode.

SØKNADSPROSESSEN

Dette heftet kan du bruke som hjelp når du skriver en søknad eller klage om uføretrygd.

Du kan spørre NAV om hjelp til å søke og klage. De har **veiledningsplikt**. Dette betyr at de har en plikt til å hjelpe deg med spørsmål du har, fortelle hvilke ytelser du kan ha krav på og hva som ligger i de ulike vilkårene for å ha krav på en ytelse. De skal også bistå ved søknadsprosessen. Denne hjelpen er gratis.

Dersom dette dokumentet ikke er nok, og du ikke får hjelp av NAV, kan du kontakte Jussbuss for hjelp. Vi hjelper imidlertid ikke med å søke om uføretrygd, men vi kan se på vedtaket dersom du får avslag, eller en innvilgelse du ikke er fornøyd med.

Som søker har du **opplysningsplikt**. Dette betyr at du må gi riktige opplysninger og melde ifra dersom din livssituasjon endrer seg. Denne plikten er streng. Hvis NAV finner ut at du ikke har gitt riktige opplysninger, kan du få et tilbakebetalingskrav. Du risikerer strafferettslige konsekvenser, og i verste fall fengsel, hvis det er snakk om store summer og du har gjort det med vilje. Det er derfor veldig viktig at du leser vedtakene fra NAV nøye, slik at du vet hva slags informasjon NAV trenger og når du skal melde ifra om endringer i livssituasjonen.

HVA KAN DU GJØRE HVIS DU FÅR AVSLAG ELLER IKKE FÅR INNVILGET DET DU HADDE HÅPET PÅ?

Et vedtak skal være skriftlig. Det er ikke tilstrekkelig at NAV sier at du ikke har noe krav muntlig, for eksempel over telefon. Dersom dette skjer kan du alltid kreve dette skriftlig. Dette er viktig fordi vedtaket må være skriftlig for at du skal kunne klage. Dersom du er misfornøyd med NAVs vedtak kan du kontakte Jussbuss for veiledning. Vi vil da vurdere om din sak skal utredes eller ikke. Hvis vi utreder vil du få argumenter som du kan bruke i en eventuell klage. **Som hovedregel gir vi kun muntlig tilbakemelding slik at du må skrive klagen selv.**

Klagefristen er i utgangspunktet seks uker etter at du mottok svar fra NAV. Dersom du ønsker at vi skal lese vedtaket og gi veiledning i forbindelse med en eventuell klage, bør du ta kontakt med oss så fort som mulig etter at du mottok vedtaket. Hvis du trenger lengre tid på å skrive en klage, kan du levere en **fristavbrytende klage**. Dette er en klage som vil avbryte klagefristen, slik at du får mer tid til å ettersende en mer utfyllende begrunnelse. Sammen med dette dokumentet finner du en slik fristavbrytende klage. Denne kan du fylle ut og levere til NAV dersom du får et avslag.

Hvis Jussbuss skal kunne veilede deg eller hjelpe deg med å klage, trenger vi å se avslaget. Dette kan du ta en kopi av og sende oss i posten eller laste opp gjennom våre nettsider. Adresse og nettside står nederst på dette dokumentet.

FRISTAVBRYTENDE KLAGE

Undertegnede _____

Personnummer _____

ønsker ved dette brevet å påklage vedtaket den ____ / ____ / ____

angående _____

Nærmere begrunnelse vil ettersendes.

(Sted, dato og underskrift)